

Kuntaliiton näkemykset Suomen kansallisen elpymis- ja palautumissuunnitelman painopisteisiin

Kuntaliitto näkee, että koronakriisistä elpymisessä on keskityttävä paitsi akuutteihin toimiin, myös tukiin ja investointeihin, joilla rakennetaan pohjaa kestäväälle taloudelle pitkällä tähtäimellä. Kuntien näkökulmasta on tärkeää viedä eteenpäin investointeja, jotka tukevat energiamurrosta, ilmastotoimia ja saavutettavuutta, edistävät innovaatioita ja digitalisaation hyödyntämistä sekä tukevat työllisyyttä ja osaamisen kehittämistä. Tähän muistion on koottu elpymisen ja uudistumisen keskeisiä teemoja erityisesti kuntanäkökulmasta.

Elpymisvälineellä toteutettavien investointien, oikeudenmukaisen siirtymän rahaston alueellisten toimien sekä muiden EU- ja kansallisten toimien kokonaisuus tukee alueiden ja kuntien uutta nousua. Ratkaisujen tulee perustua kuntien ja alueiden erilaisiin tarpeisiin ja mahdollisuuksiin. Kunnat ja kaupungit ovat keskeisiä uudistusten eteenpäin viejiä ja toteuttajia. Kunnat ja alueelliset toimijat on tärkeä ottaa mukaan uudistuskokonaisuuksia tukevia hankkeita koskevaan päätöksentekoon.

Koronan aiheuttamat toimintarajoitukset ovat pakottaneet kuntia hakemaan uusia toimintatapoja ja hyödyntämään voimakkaasti digitalisaation tuomia mahdollisuuksia tehtävien hoidossa ja palvelujen tuottamisessa. Julkisten palvelujen laatu ja toimivuus on keskeinen osa yhteiskunnan toipumista kriisistä.

- Digitalisaation täysimääräinen hyödyntäminen sekä elinkeinoelämän että palvelujen osalta edellyttää toimivia ja riittävän nopeita tietoliikenneyhteyksiä koko maassa. Tämän vuoksi tukea tulisi kohdentaa tietoliikenneinfrastruktuurin rakentamiseen erityisesti alueilla, joilla se ei toteudu markkinaehtoisesti.
- Ekologisen kestävyyskannalta on tärkeää, että puhtaiden teknologioiden ja digitaalisten ratkaisujen käyttöönottoa ja hyödyntämistä edistetään erityisesti niillä aloilla, joilla on merkittävimmät ilmasto- ja ympäristövaikutukset huolehtien samalla perusrakenteiden toimivuudesta. Näitä ovat erityisesti energiasiirtymä, rakennusten energiatehokkuus sekä liikenne ja logistiikka.
- Kestävän kasvun keskeisenä edellytyksenä on laaja kyvykkyyksien vahvistaminen koulutuksen kautta sekä osaavan ja riittävän työvoiman turvaaminen koko maassa niin yksityiselle kuin julkiselle sektorille.

Suomen Kestävän kasvun ohjelman painopisteet - Kuntaliiton nostot:

1. Koulutus-, tutkimus –ja innovaatiotoiminnalla Suomi takaisin kestävän kasvun uralle:

Kaupungit ja kunnat ovat tiiviisti mukana innovaatioiden kehittämisessä ja testaamisessa. Ammatillisen koulutuksen ja jatkuvan oppimisen kautta koulutetaan osaavaa työvoimaa tukemaan elpymistä. Näitä tarpeita ovat mm. yritystoiminnan rakennemuutostilanteet ja erityisesti vihreää siirtymää koskevat osaamistarpeet. Kuntakokeiluissa työllisyyden ja osaamisen liitolla voidaan merkittävästi parantaa työllistymisen mahdollisuuksia.

Koulutuksen, tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan tulee tukea paikallisia, kuntien ja alueiden kestävän kasvun ohjelman mukaisia toimenpiteitä ja näin edistää alueiden elinvoimaa ja työllisyyttä. Viheliäisten ongelmien ratkaisu vaatii laajaa yhteistyötä, osaamisen kehittämistä ja sitoutumista tavoitteisiin. Suurimmissa kaupungeissa korona-kriisi on aiheuttanut erityisesti heikon koulutustautan omaaville palvelusektorilla työskenteleville työttömyyttä. Tämä uhkaa kiihdyttää sosiaalista eriytymistä. Osaamisen kehittämisellä voidaan parantaa henkilöiden työmarkkina-asemaa ja erityisesti nuorten osalta lisätä yhteiskunnallista osallisuutta.

Kehitetään sopimus pohjaisia innovaatiotoiminnan ekosysteemejä eli tiiviitä yhteistoimintaverkostoja (kaupungit, korkeakoulut, yritykset), vahvistetaan osaamiskärkiä sekä lisätään vaikuttavuutta. Kootaan tutkimusta ja sitä hyödyntäviä verkostoja isommiksi osaamiskeskittymiksi, joissa eri toimijat täydentävät toisiaan. Erityisenä tavoitteena on hyödyntää kaupunkien isot tulevaisuusinvestoinnit innovaatioiden kehitysalustoina.

Oppivelvollisuuden laajentaminen ja jatkuvaan oppimisen liittyvä kehittäminen ovat keskeisiä rakenteisiin ja koulutuksen järjestämiseen liittyviä uudistuksia, jossa tarvitaan myös uusia tapoja järjestää koulutusta. Edistetään digitalisaation hyödyntämistä osaamisen kehittämisessä sekä luodaan oppimisympäristöjä ja koulutusratkaisuja, joissa joustava opiskelu paikasta ja ajasta riippumatta on mahdollista. Ammattikorkeakouluilla on tässä tärkeä rooli kuntia ja niiden aluekehitystä tukevassa tutkimus- ja innovaatiotoiminnassa.

Työn murroksessa olisi tarpeen suunnata strategista tutkimusta työpaikoilla tehtävän kehittämistyön, oppimisen, digitalisaation hyödyntämisen ja toimintatapainnovaatioiden tueksi.

2. Vihreä siirtymä tukee talouden rakennemuutosta:

Kasvua edistävät kestävän liikkumisen ratkaisut ja palvelut edellyttävät liikenteen puhtaiden käyttövoimien jakeluinfrastruktuurin edistämistä. Koko maan kattava ja toimintavarma tietoliikenneverkko on perusedellytys talouden vihreälle siirtymälle. Energiamurros on keskeinen osa vihreää siirtymää.

Fossiilisten polttoaineiden, kuten kivihiilen, turpeen ja maakaasun energiakäytöstä luopuminen on luonteva ja kunta-alan ilmastotavoitteita palveleva kehityssuunta, johon toimijat ovat jo voineet varautua tuotantokapasiteettinsa suunnittelussa. Siirtymävaiheessa tarvitaan kuitenkin tukea kaukolämpöä tuottaville ja jakeleville energialaitoksille uusien ja innovatiivisten ratkaisujen kehittämiseksi sekä niiden käyttöönottoon hiilineutraalin lämmöntuotannon ja käytön mahdollistamiseksi. Tukea tarvitaan uusien energiantuotannon teknologioiden käyttöön ottamisen edellyttämiin investointeihin, jotta vältytään kohtuuttomilta paikallisilta ja alueellisilta vaikeuksilta.

Uusien teknisten ratkaisujen ohella on tuettava olemassa olevan rakennuskannan kaikkea energiatehokkuuden parantamista (rakennusten eristystä, valaistusta, ovia jne.) yhdistettynä muuhun rakennusten saneeraukseen, kuten sisäilman vaatimiin korjauksiin. Toistaiseksi tukea on ollut saatavilla pääsääntöisesti uuteen teknologiaan. Myös puurakentamista tulee edistää osana vihreää siirtymää.

Vain rakennusten kokonaisvaltaisella, palveluverkkoanalyysin osoittamaan käyttötarpeeseen pohjautuvilla energiatehokkuus- ja sisäilmasaneerauksilla voidaan kustannustehokkaasti vähentää rakennusten ilmastopäästöjä, huolehtia niiden terveellisyydestä ja vastata Komission Green Deal ohjelmaan sisältyvään Renovation Wave -aloitteeseen. Samalla lisätään paikallista työllisyyttä tarjoten työtä esim. suunnittelijoille, urakoitsijoille ja LVI-yrityksille.

Liikenteen siirtymä puhtaisiin käyttövoimiin vaatii sekä joukkoliikenteen sähköistymisen tukemista että uusiutuvien biopolttoaineiden jakeluinfran edistämistä. Joukkoliikenteen varikkolatauspisteiden toteutuksessa tukea on kohdennettava viranomaisille ja yrityksille. Latausinfrastruktuuri mahdollistaa joukkoliikenteen sähköistymisen ja luo sille markkinoita ja lisää sähköisten palveluiden tarjontaa. Maan kattava jakeluinfrastruktuuri on edellytys uusiutuvan biopolttoaineen liikennekäytön lisääntymiselle ja polttoaineiden tuotantotoiminnan kasvulle.

3. Suomen kansainvälisen kilpailukyvyyn turvaaminen:

**Vastataan sekä koronavirukseen että ilmastokestävyyden asettamiin haasteisiin palvelu- ja tuotevien-
nissä sekä matkailupalveluissa.**

Pidemmällä aikavälillä vaikuttava, jatkuvasti kehittyvä ja kustannustehokas julkinen sektori on oleellinen osa Suomen kilpailukykyä ja vetovoimaa. Sekä julkisen että yksityisen sektorin digitalisaatiota ja innovaatioita koskevat toimet ovat keskeisiä kansainvälisen kilpailukyvyyn turvaamisessa. Suomella on erinomaiset mahdollisuudet kestävä matkailun ja matkailuelinkeinojen ympäristöllisen kestävyys edistämiseksi. Korona-kriisistä aiheutuvien lyhyen tähtäimen matkailualan elvy-

tystoimien lisäksi on tärkeää lähteä hakemaan uusia avauksia matkailupalvelujen rakenteisiin pitkällä tähtäimellä.

Erityisesti satamat ja lentokentät ovat saavutettavuuden ja Suomen vientiteollisuuden kannalta avainasemassa ja niiden selviäminen koronakriisin yli sekä niiden edelleen kehittäminen on elintärkeää. Palveluiden osuuden lisääntyminen myös viennissä puolestaan vaatii toimintavarmoja tietoliikenneyhteyksiä.

Tulevaisuuden mahdollisuuksia on myös kestävien yhdyskuntaratkaisujen viennin edistäminen eli uusien ilmasto- ja ympäristöratkaisujen sekä vesi- ja kierrätysosaamisen koulutusvienti.

4. Kestävän infrastruktuurin ja digitalisaation vahvistaminen:

Julkisen sektorin digikyvykkyyden lisääminen vahvistaa kansalaisille ja yrityksille tarjottavien sähköisten palvelujen laatua, mikä tukee osaltaan talouden kasvua sekä kansalaisten yhdenvertaisuutta. Sähköisten palvelujen tarjoaminen ja hyödyntäminen edellyttävät toimintavarmoja ja nopeita tietoliikenneyhteyksiä koko maassa. Kestävien ja älykkäiden liikkumisratkaisujen murros edellyttää tukea muutoksen vauhdittamiseen.

Kuntien digikyvykkyyden lisääminen tarjoaa uusia mahdollisuuksia yrityksille ja sujuvoittaa niiden käyttämiä viranomaispalveluja. Siksi panostukset kuntien sähköisten palvelujen ja toimintojen kehittämiseen auttaisivat elvyttämään taloutta laajemminkin. Saavutettavuus sähköisten palveluiden kehittäminen ja erilaisten käyttäjätarpeiden tunnistaminen vaativat kunnilta kyvykkyyttä kehittää toimintaa ja palveluita erilaiset ihmisten valmiudet huomioiden. Sujuva päätöksentekoympäristö ja prosessit nopeuttavat esimerkiksi yritystoiminnan perustamista ja ihmisten asettautumista kuntiin.

Tukea tulisi kohdentaa digitalisaation edistämiseen sekä sen edellyttämien nopeiden ja toimintavarmojen tietoliikenneyhteyksien rakentamiseen koko maassa ja erityisesti niillä alueilla, joissa rakentaminen ei tapahdu markkinaehtoisesti. Tuen osalta tulisi tunnistaa, että eri alueilla tarvitaan erilaista tukea ja erilaisia rahoitusmalleja, joihin tulisi suhtautua avoimesti ja myös uusia malleja kokeilla.

Laadukas tietoliikennekapasiteetti kautta Suomen ja myös harvaanasutuilla seuduilla mahdollistaa niin etätyöskentelyn, monipaikkaisuuden kuin tietoliikenneyhteyksiä vaativan liiketoiminnan kehittämisen koko maassa. Lisäksi infra tarjoaa alustan, jonka päälle myös pienemmissä kunnissa voidaan rakentaa sähköisiä palveluita asukkaille ja tarjota palveluita myös yli kuntarajojen muihin kuntiin. Tämä tukee myös kuntien aitoa yhteistyötä palveluiden tuottamisessa ja resurssien jakamisessa esimerkiksi työvoimanäkökulmasta.

MUISTIO

23.10.2020

Kestävien ja älykkäiden liikkumISRatkaisujen murros edellyttää tukea kasvua edistäviin keStävän liik-kumisen investointeihin ja palveluihin:

- o kustannustehokkaat toimet raideliikenteen palvelutason parantamiseksi,
- o joukkoliikenteen tukitoimet koronapandemian yli - joukkoliikenne on perusta muille keStäville kulkumuodoille ja liikkumispalveluille myös jatkossa,
- o eri kulkumuotojen ja liikkumispalveluiden käytön yhdistely edellyttää investoimista niitä tukeviin digiratkaisuihin.

Koko rakennetun ympäristön toimialaa koskeva valtakunnallinen digitaalinen murros kaikkien Suo-men kuntien osalta: julkisen sektorin tiedonhallinnan kehittäminen luo pohjan keStävälle digitali-saatiolle ja elinkeinotoiminnan kehittämiselle yli kuntarajojen. Tämä edellyttää kaikkien Suomen kuntien liittämistä uuteen valtakunnalliseen rakennetun ympäristön tiedonhallintakokonaisuuteen:

- o Kaikkien kuntien rakennetun ympäristön prosessien (kaavoitus, rakennusvalvonta, infrara-kentaminen) liittäminen ympäristöministeriön valtakunnalliseen rakennetun ympäristön tie-toalustaan alan eri toimijoiden välisen tiedonkulun ja yhteistyön tehostamiseksi (valtio, kunnat, yritykset). Uudistuksella organisaation rajojen ylittävä yhteistyö, vuorovaikutus ja tiedonsaanti rakentamishankkeissa helpottuu ja toiminta tehostuu. Palveluverkoston yh-teiskehittäminen, yksityisten kiinteistökehittäjien osallistuminen kaupunkikehitykseen sekä yksityisten KIRA-alan toimijoiden tiedonsaanti rakentamis- ja kunnossapitohankkeissa hel-pottuvat merkittävästi.
- o Valtakunnallisesti yhteisten suunnitelma- ja hankintakäytänteiden sekä yhteen toimivien tietomallien käyttöönotto kunnissa tehostaa rakentamisen ja infrarakentamisen tuotta-vuutta. Tiedon siirtelyyn ja konvertointiin kuluva hukka on nykyisellään valtava. Yhteentoi-mivat tietorakenteet helpottavat tiedonkulkua prosessista ja organisaatiosta toiseen ja yh-teiset suunnitelma- ja hankintakäytänteet tehostavat toimintaa huomattavasti, erityisesti ylikunnallisissa hankkeissa. Yksityisten urakoitsijoiden toiminta hankkeissa helpottuu.
- o Uuden vähähiilistä rakentamista tukevan rakennusrekisterin käyttöönotto tukee vihreää siirtymää, edistää vähähiilisiä toimintatapoja ja helpottaa ympäristövaikutusten arviointia valtakunnallisesti
- o Valtakunnallinen tiedonhallinta, 3D-teknologiaa hyödyntävät tietomallipohjaisen prosessit, 3D-kaupunkimallien sekä koneälyn hyödyntäminen suunnittelu- ja rakentamisprosesseissa auttavat alan yritysten elpymistä ja tukee Suomen kilpailukykyä kansainvälisesti.
- o Laadukkaat valtakunnalliset tietovarannot ja älykkäästi toteutettu valtakunnallinen tiedon-hallinta ovat perusta jatkossa toteutettaville SmartCity-ratkaisuille.

5. Työmarkkinoiden toiminta, työttömille suunnatut palvelut ja työelämän kehittäminen:

Lähellä olevat työllisyyspalvelut pohjoismaisen mallin mukaan - koulutus ohjautuu tarpeen mukaan, vastataan kohtaanto-ongelmaan ja työvoiman saatavuuteen liittyviin haasteisiin.

Teknologinen murros nopeuttaa työelämän rakennemuutosta, jonka seurauksena työpaikkoja katoaa ja syntyy kiihtyvällä tahdilla, työttömyysjaksot yleistyvät ja vaara niiden pitkittymiseen kasvaa. Kestävän kasvun tueksi tarvitaan toimia, joilla tuetaan ihmisiä uudelleen työllistymisessä kokoomalla työllisyyttä edistävät toimet synergiseksi kokonaisuudeksi kuntien järjestämisvastuulle (työllisyyden kuntakokeilu).

Työn murroksessa on tarpeen työelämän ohjelmallisella kehittämisellä vauhdittaa toimintatapojen uudistamista ja digitalisaation hyödyntämistä kuntatyöpaikoilla, sekä edistää niihin liittyvää yhteistoimintaan, tarvittavan osaamisen kehittämiseen ja luottamukseen perustuvaa työ kulttuuria.

Jotta päätöksenteon ja tiedolla johtamisen tueksi saadaan yhteismitallista, helposti saatavilla ja hyödynnettävissä olevaa ennakkointitietoa, on tarpeen koota yhtenäinen tietotalusta ja kehittää toimiva ennakkointijärjestelmä. Tämän rinnalla pitää vahvistaa työllisyyttä edistäviä palveluita työllisyysasteen nostamiseksi. Se tarkoittaa kuntien työllisyyspalvelujen toimintaedellytysten tukemista, digipalvelujen käyttäjälähtöisen järjestelmäarkkitehtuurin luomista sekä digiosaamisen vahvistamista.

6. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuuden vahvistaminen ja kustannusvaikuttavuuden lisääminen:

Korona-kriisin nopea jälkihoito poikkeusolojen aiheuttamien hoitoketjujen purkamisella on keskeinen osa kriisistä toipumista.

Koronapandemian seurauksena on sosiaali- ja terveydenhuoltoon syntynyt mittava hoito- ja palveluvelka, jota on kriisin aikana syntynyt mm. toteutumattomien ei-kiireellisten leikkausten, kroonisten kansansairauksien, suun terveydenhuollon sekä lasten ja perheiden psykososiaalisten ongelmien kasvamisen seurauksena. Hoito- ja palveluvelan hoitaminen edellyttää nopeita, tilapäisiä lisäpanostuksia, jotta koronan aikana syntyneet sairaudet, oireet ja sosiaaliset ongelmat eivät kasva ja vaikuta kielteisellä tavalla työllisyyteen ja väestön toimintakykyyn.

Digitaalisten sosiaali- ja terveysten palvelujen laaja-alainen kehittäminen tukee sosiaali- ja terveysten palvelujen uudistumista ja mahdollistaa palvelujen saatavuutta. Digitaaliset sote-palvelut edellyttävät koko maassa toimintavarmojen yhteyksiä, digi-osaavaa henkilökuntaa sekä käyttäjien näkökulmasta helppokäyttöisiä järjestelmiä, jotka tukevat sosiaali- ja terveydenhuollon tavoitteita. On syytä myös

MUISTIO

23.10.2020

huomioida käynnissä olevan sote-uudistuksen tarvitsema muutostuki sekä kunnille että tulevien sote-hyvinvointialueiden ja kuntien välisten yhdyspintojen luomiseen.

Työllisyyden ja työvoiman saatavuuden edistäminen ratkaisuna sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöpulaan terveydenhuoltojärjestelmän kantokyvyn ja sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen saatavuuden parantamiseksi on välttämätöntä osana Suomen kestävän kasvun ohjelmaa. Koulutusmääriä on lisättävä erityisesti työvoimapulasta kärsivillä aloilla, erityisesti sosiaali- ja terveystieteissä (hoiva-avustajat, hoitajat, lääkärit). Lisäksi kuntasektorilla on pulaa niin suomen- kuin ruotsinkielisistä korkeakoulutetuista mm. kuraattorien, psykologien, erityisopettajien ja varhaiskasvatuksen opettajien osalta.

Lisätietoja:

Kuntaliiton toimitusjohtaja Minna Karhunen, p. 050 380 5907

Kuntaliiton varatoimitusjohtaja Timo Reina, p. 040 555 8458

Kuntaliiton toimitusjohtaja Hanna Tainio p. 050 567 1624